

بازتاب باورهای ایدئولوژیک در سرودهای ملی جهان

جواد زارع*

استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشگاه کوثر،

بجنورد، ایران

شیما باباپور**

دانشجوی دکتری آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه تهران،

تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۹۶/۱۰/۱۷، تاریخ تصویب: ۹۷/۱۱/۱۳، تاریخ چاپ: فروردین ۱۳۹۸)

چکیده

این تحقیق سعی بر آن داشته است تا بازتاب باورهای ایدئولوژیک را از راه تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی در سرودهای ملی سه گروه کشور، سرمایه‌محور^۱، جامعه‌گرا^۲ و مسلمان، بررسی کند. تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی، ابعاد مختلفی دارد؛ یکی از آن‌ها تمرکز بر ایدئولوژی‌هایی است که در گفتمان‌های مختلفی که در مناسبات اجتماعی وجود دارد، شکل گرفته و منتشر می‌شود. اکثر تحقیقاتی که تا کنون در این زمینه انجام شده، در گستره رسانه بوده (ایزدی ۲۰۰۷، فورنکوا، ۲۰۱۵). با توجه به اینکه سرودهای ملی یکی از مهم‌ترین مناسبات اجتماعی‌اند و به دلیل اینکه در بیشتر مراسم آیینی نواخته می‌شوند، تاثیرگذاری بسزایی بر باورهای مردم دارد. هدف از این پژوهش ترکیبی (کمی-کیفی) نشان‌دادن دسته‌بندی درونمایه‌های ایدئولوژیک و مفاهیم مرتبط با آن‌هاست که در سرودهای ملی به آن‌ها اشاره شده است. برای رسیدن به این هدف، ترجمه انگلیسی بیش از ۵۳ سرود ملی (مجموعاً ۱۰۰۰۰ کلمه) مورد بررسی و تحلیل محتوایی قرار گرفت. تحلیل این سرودها حاکی است که تفاوت‌های کوچک و بزرگی در سرودهای ملی این سه گروه کشور وجود داشت. نتایج حاکی است ملی‌گرایی بیشترین درونمایه‌ای است که در سرودهای ملی هر سه گروه کشور وجود دارد. بعد از آن، آزادی و اتحاد در سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا، آزادی، و دین در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور، و دین و آزادی در سرودهای ملی کشورهای مسلمان بیشترین نمود را داشتند.

واژه‌های کلیدی: ایدئولوژی، تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی^۳، جامعه‌گرا، سرمایه‌محور، سرودهای ملی، مسلمان.

* E-mail: javadzare@gmail.com: نویسنده مسئول

** E-mail: shimababapour@yahoo.com

1. capitalist

2. socialist

3. critical discourse analysis

۱- مقدمه

بنا بر پندار تیچر^۱ و سایرین ... (۲۰۰۰)، گفتمان واژه‌ای عمومی است که معانی مختلفی را انتقال می‌دهد. فرکلاف^۲ و فرکلاف (۲۰۱۲:۷۸) نیز گفتمان را به‌عنوان "استفاده اجتماعی از زبان، یا زبان در محیط اجتماعی" توصیف می‌کنند. بر این اساس زبانی که در سرودهای ملی استفاده می‌شود، می‌تواند به‌عنوان گفتمان در نظر گرفته شود زیرا شامل استفاده از زبان در محیط‌های اجتماعی می‌شود.

باور بر این است که گفتمان‌ها باورهای ایدئولوژیک افرادی که آن‌ها را می‌نویسند، یا از آن‌ها استفاده می‌کنند را نشان می‌دهند (فرکلاف ۱۹۹۵، ون دایک ۱۹۹۸). اساساً فرکلاف (۱۹۹۵) گفتمان را حامل ایدئولوژی می‌داند. نویسنده گفتمانی خاص، فرضیه‌های ایدئولوژیک خود را با استفاده از فرم‌های خاص زبانی نشان می‌دهد. به‌طور مشخص‌تر، همانطور که دلینگر^۳ (۱۹۹۸) اشاره می‌کند، گفتمان‌ها فرم‌های ساختاری ارائه شده مرتبی‌اند که محتوا و ساختارشان نقطه نظرهای ایدئولوژیک گروه یا افراد خاصی را که از آن استفاده می‌کنند، نشان می‌دهد. ون دایک^۴ (۱۹۹۸) همچنین باور دارد که گفتمان‌ها کمابیش ایدئولوژیک‌اند که به این معناست؛ افزون بر این که مردم را از واقعیتی آگاه می‌سازند، واقعیت را بر اساس دیدگاه ایدئولوژیک افرادی که آن را تولید می‌کنند، می‌سازند.

با در نظر گرفتن تأثیری که گفتمان در ساختن دارد، مهم آن‌گونه معانی است که در متون بازتاب می‌دهند و مورد توصیف، تعبیر و تحلیل و انتقاد قرار می‌گیرد. این روند بطور معمول با استفاده از تجزیه و تحلیل گفتمان صورت می‌گیرد. ون دایک (۱۹۹۸) تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی را به‌عنوان مطالعه و تحلیل متون کتبی و شفاهی به‌منظور نشان‌دادن منابع قدرت، تسلط، نابرابری و تعصب توصیف می‌کند. غالب تحقیقاتی که درباره تأثیر القای مفاهیم ایدئولوژیک بر خوانندگان و شنوندگان متون کتبی و شفاهی صورت گرفته، محدود به مطبوعات و رسانه‌ها بوده (تئو^۵ ۲۰۰۰، محفوظ ۲۰۱۳). با توجه به اهمیت سرودهای ملی به‌عنوان یکی از رایج‌ترین آداب اجتماعی که مردم با آن پیوند دارند و با توجه به اینکه هیچ

1. Titscher, Stefan, ...

2. Fairclough, Isabela & Norman Fairclough

3. Dellinger, Brett

4. Van Dijk, Teun A

5. Teo, Peter

مطالعه‌ای تا کنون درباره بار معنایی سرودهای ملی صورت نگرفته است، نیاز به انجام تحقیقی از دیدگاه تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی ضروری به نظر می‌رسید.

سرود ملی قطعه‌ای موسیقی است که غالباً وطن‌پرستانه است و به تاریخ، سنن و مبارزات مردم یک کشور اشاره‌ای ستایش آلود دارد. سرود ملی، سرود رسمی یک ملت است که مورد تأیید دولت قرار می‌گیرد یا به‌طور مرسوم، بین مردم استفاده می‌شود. سرودهای ملی در موقعیت‌های متنوعی، همچون تعطیلات ملی، فستیوال‌ها، رویدادهای ورزشی، و غیره نواخته می‌شوند. هنگام خواندن سرود ملی، آداب خاصی رعایت می‌شود از جمله احترام نظامی، ایستادن و برداشتن کلاه. در نتیجه اهمیت مربوط به سرودهای ملی، به‌عنوان یک آداب اجتماعی بر همگان شناخته شده است. سبک سرودهای ملی غالباً در زمینه مفاهیمی چون جنگ‌های گذشته، تقدیر از رهبران پیشین، تعریف از زیبایی‌های جغرافیایی کشور و تحسین ویژگی‌های برجسته اخلاقی مردمان آن کشور است (برتن هیل^۱، ۲۰۱۴). نقش سرودهای ملی در بازتاب ایدئولوژی آنقدر زیاد است که با تغییر نظام حکومتی یک کشور، سرود ملی آن کشور نیز تغییر می‌کند تا باورهای نظام جدید را منعکس سازد. برای مثال، سرود ملی نپال با سرنگونی حکومت پادشاهی در سال ۲۰۰۶ توسط جمهوری خواهان دموکرات تغییر کرد و در سرود ملی جدید نپال، به‌جای بزرگداشت نظام پادشاهی، حکومت ملی ستوده شد. در ایران نیز با جایگزینی نظام شاهنشاهی با نظام جمهوری اسلامی، سرود ملی در سال ۱۹۷۹ تغییر کرد.

در این تحقیق سرودهای ملی سه گروه کشور سرمایه‌محور^۲، جامعه‌گرا^۳ و مسلمان مورد بررسی محتوایی قرار گرفتند. جامعه‌گرایی، اندیشه‌ای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است که برای ایجاد یک نظم اجتماعی مبتنی بر انسجام همگانی می‌کوشد، جامعه‌ای که در آن تمامی قشرهای اجتماع سهمی برابر در سود همگانی داشته باشند. هدف جامعه‌گرایی، لغو مالکیت خصوصی بر ابزارهای تولید و برقراری مالکیت اجتماعی بر ابزارهای تولید است. این مالکیت اجتماعی ممکن است مستقیم باشد، مانند مالکیت و اداره صنایع توسط شوراهای کارگری، یا غیرمستقیم باشد، از طریق مالکیت و اداره دولتی صنایع.

سرمایه‌محوری، نظامی اقتصادی است که در آن پایه‌های نظام اقتصادی بر روی مالکیت خصوصی ابزارهای تولید اقتصادی است و در دست مالکان خصوصی است و از این برای ایجاد بهره‌مندی اقتصادی در بازارهایی رقابتی استفاده می‌شود که به این قانون، آزادی مالکیت

1. Burton-Hill, Clemency

2. Capitalism, کاپیتالیسم

3. Socialism, سوسیالیسم

شخصی نیز گفته می‌شود که معنای آن، تولید و توزیع کالاهاست. سرمایه شامل زمین‌ها، کارخانه‌ها و... می‌باشد. درآمد در این قانون حداقل به دو شکل سود و دستمزد است. سود عبارت است از آنچه که به‌خاطر مالکیت ابزار تولید به‌کسانی که سرمایه را فراهم کرده‌اند، داده می‌شود. در این قانون زمین، نیروی انسانی و سرمایه در اختیار گروهی از افراد جامعه است که سایر افراد جامعه با استفاده مشروط از آن‌ها، به‌تولید مادی و تولید معنوی می‌پردازند. همچنین در این قانون متداول است که اجاره را به‌صورت درآمد حاصل از در کنترل داشتن منابع طبیعی به‌حساب بیاورند که با دو مورد دیگر متفاوت است. در قانون سرمایه‌داری، سرمایه‌گذاری، تولید، توزیع، درآمد، قیمت‌گذاری و عرضه مواد و خدمات توسط تصمیم‌گیری‌های شخصی در اقتصاد بازار تعیین می‌شود. مشخصه بارز قانون سرمایه‌داری این است که تولید کالا در درجه اول کسب سود اقتصادی است نه رفع نیازهای انسان‌ها. البته در مواردی نیز، کسب سود با رفع نیازهای انسانی همراه است. در کلی‌ترین حالت، نظام سرمایه‌داری را می‌توان به‌دو دسته نظام سرمایه‌داری غیرمتمرکز و غیردولتی همچون ایالات متحده آمریکا تقسیم کرد. با وجود تفاوت‌هایی که بین دو نظام سرمایه‌محور و جامعه‌گرا وجود دارد، در دهه‌های اخیر باور بر این بوده که این دو نظام در کل از هم جدا نیستند، بلکه دو قطب از محور نوین نظام‌های اجتماعی-اقتصادی‌اند. بر اساس این تعریف بعضی از کشورها تمایل بیشتری به‌جامعه‌گرایی و برخی تمایل بیشتری به‌سرمایه‌محوری دارند (کتز، ۲۰۰۶).

در کشورهای مسلمان حکومت اسلامی نوعی از حکومت دینی است که حزب یا اشخاص حاکم معتقد به‌برتری اسلام، سعی در پیاده‌سازی قوانین، بر پایه احکام و معارف اسلامی دارند. به‌عبارت دیگر، مقصود از حکومت دینی، حکومتی است که همه ارکان آن بر اساس دین شکل گرفته است. حاکمان اسلامی معتقدند اسلام برنامه کاملی است که از جانب خدا راه چگونگی زندگی کردن را آموخته است. حکومت نیز جزئی از زندگی ماست، پس برای حکومت نیز باید از راهنمایی خدا استفاده کرد. این افراد نظریه جدایی دین از سیاست را قبول ندارند. غیر مسلمانان نیز در جامعه اسلامی دارای حقوق ویژه‌ای بوده که در قالب قراردادی دوجانبه منعقد می‌گردد. غیر مسلمانان در صورت رعایت مفاد این قرارداد، می‌توانند با امنیت کامل و در سایه عدالت اجتماعی به‌زندگی خود ادامه دهند. آن‌ها با اختیار و آزادی تام می‌توانند ساکن سرزمین اسلامی شده و از حقوق شهروندی بهره‌مند گردند، اما قبل از آن باید شروط قرارداد را بپذیرد که مبتنی بر پرداخت جزیه و التزام به احکام اسلامی است (کاسانی، ۱۹۸۲).

این تحقیق قصد داشته است بازتاب باورهای ایدئولوژیک در سرودهای ملی را مورد بررسی قرار دهد. با توجه به این واقعیت که ایدئولوژی درون متن نهفته است و به شکل‌های مختلف در زبان سرمایه‌گذاری می‌کند (فرکلاف ۱۹۹۵)، فرض بر این است که زبان سرودهای ملی، ملبس به باورهای مردمی است. با توجه به ماهیت اکتشافی این تحقیق، هدف از این مطالعه همچنین کشف دسته‌بندی درونمایه‌های ایدئولوژیک به همراه مفاهیم مربوط به آن‌ها بوده که در سرودهای ملی گنجانده شده‌اند.

۲- ایدئولوژی و تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی

به‌هرگونه مجموعه‌ای از باورها و عقاید بنیادی، رایج و فزونتر هنجاری که مربوط به شماری از جنبه‌های واقعیت اجتماعی ست ایدئولوژی می‌گویند. ون دایک (۱۹۹۵، ۲۰۰۶) برخی از ویژگی‌های ایدئولوژی را نام می‌برد: الف) ایدئولوژی‌ها نظام‌های اعتقادی‌اند، ب) ایدئولوژی‌ها بین افراد جامعه به اشتراک گذاشته شده‌اند، پ) ایدئولوژی‌ها باورهای بنیادی و معنی دارند، ت) ایدئولوژی‌ها رایج‌اند، ث) ایدئولوژی‌ها به تدریج شکل می‌گیرند، ج) ایدئولوژی‌ها ذهن‌گرایند، چ) ایدئولوژی‌ها در جوامع نمودهای متنوعی دارند، ح) ایدئولوژی‌ها باورهای شخصی افراد نیستند، خ) آن‌ها لزوماً منفی نیستند، د) آن‌ها لزوماً غالب نیستند، ذ) آن‌ها همان چیزی نیستند که گفتمان‌ها یا بقیه آداب اجتماعی نشان می‌دهند، تولید می‌کنند یا تصویب می‌کنند، و) ر) آن‌ها شبیه هیچ یک از باورهای مشترک اجتماعی یا نظام‌های باوری نیستند. بنابراین ایدئولوژی‌ها چارچوب‌های شناخت اجتماعی‌اند که بین اعضای گروه‌های اجتماعی به اشتراک گذاشته شده و متشکلند از انتخاب‌های مربوط به ارزش‌های اجتماعی-فرهنگی و سازمان گرفته شده توسط یک الگوی ایدئولوژی‌اند که نشانگر توصیف فردی یک گروه است (ون دایک ۱۹۹۵:۲۴۸).

ایدئولوژی‌ها عملکردهای مختلف شناختی و اجتماعی دارند: ۱. ایدئولوژی‌ها نمایش‌های اجتماعی را که توسط اعضای گروه‌های ایدئولوژیک به اشتراک گذاشته شده سازماندهی می‌کنند، ۲. آن‌ها هدف نهایی گفتمان‌ها و دیگر آداب اجتماعی‌اند، ۳. آن‌ها به اعضا اجازه می‌دهند که فعالیت‌ها و ارتباطاتشان را بر اساس اهداف و علایق گروه سازماندهی و هماهنگ کنند، ۴. آن‌ها به‌عنوان رابطی اجتماعی-شناختی بین ساختارهای اجتماعی (شرایط، غیره) گروه‌ها، و گفتمان‌ها و بقیه آداب اجتماعی عمل می‌کنند (ون دایک ۲۰۰۶:۱۱۷).

با توجه به قدرت گفتمان شفاهی و کتبی در دستکاری ایدئولوژی، و از آنجا که افراد ایدئولوژی‌های خود را به میزان زیادی توسط متن یا گفتاری که به دست آورده، نشان داده و تولید می‌کنند، مهم است که ایدئولوژی‌های پنهان را از طریق تحقیقات تحلیلی ایدئولوژیک آشکار سازیم (ون دایک ۲۰۰۶). تحلیل ایدئولوژیک زبان و گفتمان، در تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی فراوانی انجام شده است. تحقیقات زیادی کوشیده‌اند تا بازتاب انگارگان خود را در گفتمان بنمایانند (برای مثال علی ۲۰۱۱، کو و ناکامورا ۲۰۰۵، اولی و اوسیسانو ۲۰۱۳، تایوو ۲۰۰۷). اگرچه در این تحقیق بخش پیشینه موضوع به تحقیقات زیر محدود شده است. کو و ناکامورا^۱ (۲۰۰۵) در زمینه گزارش‌های خبری مربوط به مصاحبه بانوی اول تایوان، وو شوچن، با رسانه‌ها به‌زبان چینی در ۲ روزنامه با ایدئولوژی متضاد، تحقیق کردند. تحلیل تیتیر خبرها، بخش‌های حذف و اضافه شده توسط سردبیر، تفاوت‌های ساختاری و معنایی و تفاوت‌های سبکی در ترکیبات بندی/درونی‌های نشان داد که تغییرات چشمگیری در نسخه چینی اتفاق افتاده بود که تصادفی نبودند، بلکه انگیزه‌های ایدئولوژیک داشتند.

در یک تحقیق، تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی مربوط به تیتیرهای خبری یک روزنامه نیجریه‌ای، تایوو^۲ (۲۰۰۷) ۳۰۰ روزنامه نیجریه‌ای را به‌طور خاص در بخش واژگان و ابزارهای لفظی بررسی و کاوید تا ایدئولوژی‌های ضمنی آن‌ها را شناسایی کند.

علی^۳ (۲۰۱۱)، در تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای اعدام صدام که توسط رسانه‌های عربی و غربی پوشش داده شده بود، نتیجه‌گیری کرد که پوشش خبری اعدام صدام نشان داد که تفاوت فاحشی بین نقطه نظر ایدئولوژیک عرب‌ها در مقایسه با آمریکا و افراد همراستا با سیاست‌های آمریکا وجود داشت.

اولی و اوسیسانو^۴ (۲۰۱۳) که روش‌های پوشش دادن داستان‌های خبری را در ۲ مجله جدید نیجریه‌ای با نام‌های تل و نیوز بررسی کردند، اعلام کردند که پیگیری ایدئولوژیک فعالان اجتماعی در انتخابات عمومی ۲۰۰۳ و ۲۰۰۷ نیجریه به‌این نتیجه رسیدند که الگوهای گفتمانی که در پیگیری‌های ایدئولوژیک در گزارش‌ها بیان شده بود غالباً بی‌طرفانه نبودند. نتایج نشان داد که هر ۲ مجله تل و نیوز بین ساختارهای ایدئولوژیک درون-گروهی و برون-

1. Kuo, Sai-Hua & Mari Nakamura

2. Taiwo, Rotimi

3. Ali, Ghayda

4. Oyeleye, Lekan & Ayo Osisanwo

گروهی گرفتار قطبگیری ایدئولوژیک‌اند. به بیان دیگر افرادی که در یک گروه‌اند معمولاً بر کارهای خوب خودشان تاکید می‌کنند، اما خطاهای بد افراد خارج از گروه را بزرگنمایی می‌کنند، و افراد خارج از گروه کارهای بدشان را انکار می‌کنند، در حالی که بر کارهای خوب خودشان تاکید می‌کنند.

۳- ابزارها و روش‌ها

برای اجتناب از هرگونه تعصبی در معرفی مفاهیم ایدئولوژیک، به جای وامگیری مفاهیم گسترده ایدئولوژیک، از روش تحلیل متن- محور^۱ سرودهای ملی استفاده کردیم. برای رسیدن به این هدف، ۵۳ سرود ملی از طریق نمونه‌گیری تصادفی اصولی^۲ انتخاب شدند. ترجمه انگلیسی این ۵۳ سرود ملی برای این تحقیق در یک پیکره زبانی^۳ گردآوری شد. این کشورها عبارتند از ویتنام، اردن، تایلند، گرجستان، تاجیکستان، سری لانکا، نپال، پاکستان، چین، ایران، جمهوری کبورد، گامبیا، غنا، گینه، موریتانیا، کامرون، اوگاندا، سومالی، کومور، آفریقای جنوبی، روسیه، پرتغال، دانمارک، بوسنی و هرزگوینا، انگلیس، یونان، ترکیه، لهستان، واتیکان، سوئیس، ایالات متحده آمریکا، کانادا، بلژیک، دومینیکا، سنت لوسیا، شیلی، ونزوئلا، گویان، برزیل، سورینام، فیجی، پالائو، ساموآ، نیوزلند، استرالیا، افغانستان، آلبانی، آندورا، آنگولا، آنتیگوا و باربودا، آرژانتین، ارمنستان و نیجریه. جدول ۱ توصیفی از این پیکره زبانی را ارائه می‌دهد.

جدول ۱: توصیف داده‌ها

۵۳	شمار سرودهای ملی
۱۰۰۰۰	شمار واژگان
۱۵	شمار سرودهای ملی سرمایه محور/جامعه‌گرا/مسلمان
۵۴۴	شمار کل مفاهیم ایدئولوژیک
۴۶	شمار مفاهیم ایدئولوژیک

1. corpus-driven
2. systematic random sampling
3. corpus

همانطور که دیده می‌شود، مجموع پیکره زبانی که برای این پژوهش بررسی شد شامل ۱۰۰۰۰ واژه می‌شد. در پی روش رایج در انجام تحقیقات، ما در تحقیق ایدئولوژی در سرودهای ملی، از روش ترکیبی استفاده کردیم. با استفاده از روش کیفی (داده-بنیاد)^۱ کوشیده شد توصیفی از مفاهیم ایدئولوژیک که در سرودهای ملی بر آن تاکید شده بود، ارائه شود. برای پاسخ به ملزومات رمزگذاری داده بنیاد، رمزگذاری آزاد، رمزگذاری محوری و کد گذاری انتخابی را برای کل داده‌ها بکار گرفتیم. همچنین برای جدول بندی داده‌ها و ارائه اطلاعات درباره فراوانی استفاده این مفاهیم در سرودهای ملی کشورهایی که به طور کلی ایدئولوژی‌های متفاوتی دارند، روش کمی استفاده شد.

۳-۱- تحلیل داده‌ها

ترجمه انگلیسی ۵۳ سرود ملی انتخاب شده برای یافتن مفاهیم یا رمزیندهای ایدئولوژیک بدون دسته‌بندی یا آگاهی از اسامی کشورها توسط محقق و هم-ارزیاب مورد بررسی قرار گرفت. سپس تم‌های دو ارزیاب مورد مقایسه قرار گرفتند و در مواردی که اختلاف نظر وجود داشت پس از مشاوره با کارشناس رشته، توافق نهایی درباره مفاهیم و درونمایه‌های ایدئولوژیک صورت گرفت. سرانجام، پس از رمزگذاری، دو ارزیاب به توافق رسیدند که ۶۶ مفهوم ایدئولوژیک شناسایی شدند که پسین به طور واضح در قالب ۹ درونمایه ایدئولوژیک توصیف و دسته‌بندی شدند. این درونمایه‌های ایدئولوژیک شامل آزادی، ملی‌گرایی، دین، اتحاد، چهره مطرح، پایداری، خصومت، نظام دولت و موفقیت می‌شد. جدول ۲ این درونمایه‌ها را به همراه رمزهای مربوط به آن‌ها نشان می‌دهد.

1. grounded theory

جدول ۲: دسته‌بندی درونمایه‌ها و مفاهیم ایدئولوژیک

درونمایه ایدئولوژیک	درونمایه / رمز ایدئولوژیک
آزادی	آزادی، قدرت، برابری، عدالت، ستم
ملی‌گرایی	ملی‌گرایی، وفاداری، شکوه، پیشینه تاریخی، شجاعت، فداکاری، فرمانبرداری، نمادگرایی، قدرت، سرزمین مقدس، دفاع، ثبات، سرمایه جغرافیایی، پیروزی، تنوع فرهنگی، سوگند مقدس، میراث
دین	ایمان به خدا، سوگند مقدس، زمین مقدس، نمادگرایی، شهادت، چهره‌ مطرح، نجات، زندگی جاویدان، الهام، ایمان، صلح
اتحاد	اتحاد، ثبات
چهره‌ مطرح	چهره‌ مطرح
پایداری	مقاومت، ثبات، نمادگرایی، اشاره به تاریخ‌های مهم، خیزش
خصم	خصم
نظام دولت	نظام حکومت
موفقیت	زندگی جدید، صلح

معنای این درونمایه‌های ایدئولوژیک به همراه مفاهیم ایدئولوژیک مربوط به آن‌ها و مثال‌های استفاده از آن‌ها در سرودهای ملی که در بیکره زبانی این تحقیق وجود داشت، در این بخش آمده است.

- آزادی، به همراه واژگان مترادف آن، اختیار، تساوی، عدالت، استقلال، حق رای، خودمختاری، قدرت، برابری، عدل، عدم تبعیض، عدم محدودیت در انتخاب یا عمل، قانون و تساوی قانونی، یک باور سیاسی و اجتماعی است که به مردم حق مسلم و ذاتی داشتن رای مساوی در تصمیماتی که بر زندگیشان تاثیر می‌گذارد را می‌دهد. آزادی شامل مفاهیمی همچون قدرت، برابری، عدالت و ستم می‌شود.
- مثال (۱). در صفحه تاریخ، بگذار هر قدم از پیشرفت استرالیا عادلانه باشد. (بخش ایتالیک مفهوم آزادی و عدالت را می‌رساند- برگرفته از سرود ملی استرالیا).
- مثال (۲). قوانین درست و صحیح، حقوق عمومی را حفظ می‌کنند. (اینجا به مفهوم عدالت اشاره شده- برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۳). سرزمین عدل و آزادی. (در اینجا مفاهیم عدالت و آزادی منعکس شده‌اند - برگرفته از سرود ملی انگلیس).

- ملی‌گرایی (وطن پرستی) یک باور، یا ایدئولوژی سیاسی است که شامل احساس وجدان ملی است که یک ملت را بالاتر از بقیه می‌بیند و تأکید اولیه خود را بر ارتقای فرهنگ و علایق آن ملت قرار می‌دهد. وفاداری، شکوه، پیشینه تاریخی، شجاعت، فداکاری، فرمانبرداری، نمادگرایی، قدرت، سرزمین مقدس، دفاع، ثبات، سرمایه جغرافیایی، پیروزی، تنوع فرهنگی، سوگند مقدس و میراث مفاهیم ایدئولوژیک مرتبط به ملی‌گرایی اند.

مثال (۴). شجاعت راستین بریتانیایی با او آمیخته. (در اینجا مفاهیم شجاعت و ملی‌گرایی تأکید شده‌اند - برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۵). سپس پرچم کهن انگلیس را در اینجا برافراشت که معیار شجاعت بود. (در این بخش مفاهیم پیشینه تاریخی، نمادگرایی و شجاعت به ترتیب مشخص شده‌اند - برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۶). آلمان، آلمان برتر از هر چیز، برتر از هر چیز در جهان. (بخش‌های ایتالیک شده اشاره به شکوه و ملی‌گرایی دارد - برگرفته از سرود ملی آلمان).

مثال (۷). تاریخ حماسه‌ای از درخشان‌ترین کارهاست. (در اینجا پیشینه تاریخی، شجاعت، شکوه و در نتیجه ملی‌گرایی تأکید شده‌اند - برگرفته از سرود ملی کانادا).

مثال (۸). مدت‌هاست که بر ما حکومت می‌کند. (مفهوم فرمانبرداری منعکس شده است - برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۹). شاهد پیروزی مردم ما باشید. (در اینجا مفهوم پیروزی اشاره شده است - برگرفته از سرود ملی کوبا).

- دین اشاره دارد به سیستم باور بر اساس باور، به وجود یک خدا یا خدایان و فعالیت‌هایی که مرتبطاند با عبادت آن‌ها. دین متشکل است از مفاهیم ایدئولوژیک مثل باور به یک خدا، سوگند مقدس، برابری، سرزمین مقدس، نمادگرایی، مفاهیم ایدئولوژیک، نجات، زندگی جاویدان، ایمان و صلح.

مثال (۱۰). پس آن هم آماده است تا صلیب را به دوش بکشد. (جمله‌های ایتالیک شده شامل مفاهیمی مثل نمادگرایی و دین است - برگرفته از سرود ملی کانادا).

مثال (۱۱). خدا به سرزمین ما برکت دهد، دست حمایتگر آسمانی همچنان از ساحل ما حمایت کند. (هر دو بخش ایتالیک شده، به ایمان به خدا و دین اشاره دارد- برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۱۲). خداوند، کاری کن که ملت‌ها متوجه شوند که مردان باید با هم برادر باشند. (به مفاهیم ایمان به خدا و برابری تاکید شده است- برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۱۳). قسم می‌خوریم به صائقه‌ای که ویران کننده است. (این آیه در قران مقدس اشاره شده پس دین را تاکید می‌کند- برگرفته از سرود ملی الجزایر).

مثال (۱۴). با خون، با فضیلت و معطر. (در اینجا شهادت منعکس شده است- برگرفته از سرود ملی الجزایر).

- اتحاد اشاره دارد به کیفیت، یا وضعیت یکی بودن، شرایط هماهنگی و وفاق، با وجود تنوع در دین، فرهنگ و باور. همچنان اشاره دارد به پیوستگی بدون انحراف یا تغییر در هدف یا عمل. اتحاد شامل مفاهیمی همچون ثبات می‌شود.

مثال (۱۵). هنگامی است که برای حمایت و دفاع، همیشه برادرانه در کنار هم می‌ایستند. (در اینجا مفاهیم ثبات و اتحاد تاکید شده‌اند- برگرفته از سرود ملی آلمان).

مثال (۱۶). برادرانه با قلب و دست. (در اینجا به اتحاد اشاره شده است- برگرفته از سرود ملی آلمان).

- چهره مطرح یک چهره سیاسی یا دینی است که بسیار مورد تحسین قرار گرفته و بین مردم یک کشور محترم است و از توصیه و فرمانش پیروی می‌شود.

مثال (۱۷). خداوند ملکه بخشنده ما را حفظ کند. (در اینجا مفهوم چهره مطرح را داریم- برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۱۸). پیامت، ای امام، استقلال. (توصیف دیگری از چهره مطرح در اینجا مشاهده می‌شود- برگرفته از سرود ملی ایران).

- مقاومت تلاشی است که توسط بخشی از جمعیت غیر نظامی یک کشور صورت می‌گیرد، تا مقاومت کنند و دولتی که به طور قانونی تاسیس شده یا نیروی اشغالگر را سرنگون سازند. مقاومت شامل مفاهیمی همچون ثبات، نمادگرایی، اشاره به تاریخ‌های مهم و شورش می‌شود.

مثال (۱۹). این پرچم درخشان ستاره‌نشان است. اهتزازش پایدار باد. (در اینجا نمادگرایی و ثبات اشاره شده است- برگرفته از سرود ملی آمریکا).

مثال (۲۰). بهمن، فر ایمان ما. (در اینجا تاریخ مهم اشاره شده است- برگرفته از سرود ملی ایران).

- خصم اشاره دارد به رفتاری دشمنانه علیه فرد یا گروهی از مردم یا حتی یک کشور به واسطه عملکرد یا صحبتی علیه آن‌ها.

مثال (۲۱). هنگامی که دسته سرگردان دشمنان در سکوت ترس آرام می شود. (رفتار خصمانه در این بخش منعکس شده است- برگرفته از سرود ملی آمریکا).

مثال (۲۲). ترس، نه خشم ایبریا. (در اینجا یک اشاره خصمانه دیگر مشاهده می شود- برگرفته از سرود ملی کوبا).

- سامانه حکومت اشاره دارد به وضعیت سیاسی، حزب یا گروه سیاسی که در یک کشور قدرت دارد.

مثال (۲۳). خدا ملکه را حفظ کند. (در اینجا نظام مطلوب حکومت منعکس شده است- برگرفته از سرود ملی انگلیس).

مثال (۲۴). عمر شاه طولانی باد. (بار دیگر نظام حکومت منعکس شده است- برگرفته از سرود ملی عربستان سعودی).

مثال (۲۵). جمهوری اسلامی ایران. (نظام مطلوب حکومتی در اینجا منعکس شده است- برگرفته از سرود ملی ایران).

- موفقیت وضعیتی از شکوفایی، پیشرفت، اقبال خوب و وضعیت موفق اجتماعی است. موفقیت اغلب در مجموع شامل یک زندگی درخشان است و به طور خاص شامل ثروت، شادی و صلح است. پس شامل مفاهیمی چون زندگی جدید و صلح می شود.

مثال (۲۶). پسران استرالیا، بیاید شادی کنیم. زیرا ما جوان و آزادیم. (بخش‌های ایتالیک شده شامل مفهوم موفقیت می شود- برگرفته از سرود ملی استرالیا).

مثال (۲۷). سرزمین ما از موهبت‌های طبیعت، زیبایی غنی و کمیاب به وفور برخوردار است. (بخش‌های ایتالیک شده اشاره به ثروت جغرافیایی و در نتیجه موفقیت دارد- برگرفته از سرود ملی استرالیا).

مثال (۲۸). شکوفا شو در برکت این ثروت. شکوفا شو ای سرزمین پدري آلمان. (در اینجا مفهوم موفقیت منعکس شده است- برگرفته از سرود ملی آلمان).

پس از اینکه با توجه به مفاهیم موجود در سرودهای ملی به ۹ درونمایه کلی رسیدیم، سرودهای ملی سه گروه کشور، سرمایه‌محور، جامعه‌گرا و مسلمان، را مقایسه کردیم تا ببینیم آیا در نوع و حد اشاره به درونمایه‌های ایدئولوژیک در آنها تفاوتی وجود دارد یا خیر. در این بخش در مجموع ۱۵ سرود ملی به‌طور تصادفی از بین ۵۳ سرود ملی انتخاب شدند تا تحلیل و بررسی قرار شوند. در گروه کشورهای سرمایه‌محور سرودهای ملی انگلیس، استرالیا، کانادا، آمریکا و آلمان بررسی شدند. در گروه کشورهای جامعه‌گرا از سرودهای ملی کشورهای پرتغال، کوبا، ویتنام، هند و کره شمالی استفاده شد و در گروه کشورهای مسلمان سرودهای ملی عربستان، ایران، مصر، الجزایر و عراق مورد تحلیل قرار گرفتند. همانطور که جدول ۱ نشان می‌دهد، ۵۴۴ نمونه از این درونمایه‌ها و مفاهیم ایدئولوژیک شناسایی شدند. هر یک از این مفاهیم توسط دو ارزیاب بررسی شدند تا تعیین شود به کدام درونمایه ایدئولوژیک تعلق دارد. یک نکته که باید در اینجا اشاره شود، این است که برخی از این مفاهیم ایدئولوژیک را نمی‌شد تنها متعلق به یک درونمایه دانست و با نظر فرد متخصص، در رشته زیرمجموعهٔ بیش از یک درونمایه قرار گرفتند. برای مثال می‌توان از نمادگرایی، برابری، سرزمین مقدس و صلح نام برد.

۴- نتایج و بحث

جدول ۳ توزیع هر یک از درونمایه‌های ایدئولوژیک را در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور، جامعه‌گرا و مسلمان نشان می‌دهد. همانطور که جدول ۳ نشان می‌دهد، اولین تفاوت فاحش، در تعداد کلی درونمایه‌های ایدئولوژیک بود که در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور اشاره شده بود (۲۱۵). در حالی که سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا و مسلمان در تعداد کلی مفاهیم ایدئولوژیک فرق چندانی نداشتند (به ترتیب ۱۶۸ و ۱۶۱). در نتیجه به نظر می‌رسد که بازتاب ایدئولوژی در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور مشهودتر است. با نگاهی دقیق‌تر به جدول ۳ متوجه می‌شویم که از میان تمام درونمایه‌های اصلی ایدئولوژیک، ملی‌گرایی بیشترین درونمایه استفاده شده در سرودهای ملی سه‌گروه کشور بود. ملی‌گرایی در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور، جامعه‌گرا و مسلمان به ترتیب به میزان ۵۹، ۷۲، ۶ و ۵۹ درصد وجود داشت.

جدول ۳: تحلیل توزیع هریک از درونمایه‌های ایدئولوژیک

سرمایه‌محور		جامعه‌گرا		مسلمان		
عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	
۳۲	۱۴/۸	۱۳	۷/۷	۹	۵/۵	آزادی
۱۲۷	۵۹	۱۲۲	۷۲/۶	۹۵	۵۹	ملی‌گرایی
۲۰	۹/۳	۲	۱/۱	۳۷	۲۲/۹	دین
۸	۳/۷	۱۲	۷/۱	-	-	اتحاد
۱۱	۵/۱	-	-	۲	۱/۲	چهره‌ مطرح
-	-	۹	۵/۳	۸	۴/۹	پایداری
۳	۱/۳	۶	۳/۵	۶	۳/۷	خصم
۶	۲/۶	۱	۰/۵	۳	۱/۸	نظام دولت
۸	۳/۷	۳	۱/۷	۱	۰/۶	موفقیت
۲۱۵	۱۰۰	۱۶۸	۱۰۰	۱۶۱	۱۰۰	مجموع

همانطور که پیشتر اشاره شد، ملی‌گرایی یا وطن‌پرستی یک باور، یا ایدئولوژی سیاسی است که شامل حس وجدان ملی است که یک ملت را بالاتر از بقیه می‌بیند و تاکید اولیه خود را بر ارتقای فرهنگ و علایق آن ملت قرار می‌دهد. بر این اساس، صرفنظر از جایگاه ایدئولوژیک یک کشور، وفاداری و فداکاری برای یک کشور و ملت بین تمام مردم موضوع حائز اهمیتی می‌باشد. بعد از ملی‌گرایی، مفاهیم ایدئولوژیک آزادی و مشابه آن در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور تاکید شده‌اند. آزادی، همانطور که قبلاً اشاره شده بود، یک باور سیاسی و اجتماعی است که به مردم حق مسلم و ذاتی داشتن رای مساوی در تصمیماتی که بر زندگیشان تاثیر می‌گذارد را می‌دهد. این موضوع با جنبه‌های ایدئولوژیک کشورهای سرمایه‌محور همسو است، زیرا آن‌ها به آزادی‌خواهی، حقوق بشر، آزادی فردی و دموکراسی اهمیت می‌دهند. درونمایه ایدئولوژیک دیگری که در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور اشاره شده بود، دین بود. این نشانگر این واقعیت است که سرمایه‌محوری یک نظام اقتصادی

است و نه از دین حمایت می‌کند نه آن را نقض می‌کند، مشروط به اینکه فعالیت‌های دینی حقوق دیگران را ضایع نکند.

سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا همچون الگوی مشابهی را دنبال می‌کردند و ملی‌گرایی بیشترین درونمایه ایدئولوژیک بود که در آنها استفاده شده بود و بعد از آن آزادی و اتحاد بیشترین استفاده را داشتند. جامعه‌گرایی یک نظام اجتماعی و اقتصادی است که ویژگی آن مالکیت اجتماعی به‌عنوان وسیله تولید و مدیریت تعاونی اقتصادیست. بر همین اساس، مفاهیم مربوط به آزادی، آزادی‌خواهی و اتحاد باید در این نظام تاکید شود. جالب است که نتایج نیز همین را نشان داد. همانطور که می‌بینیم، در حالی که اتحاد در سرود ملی کشورهای جامعه‌گرا مورد تاکید قرار گرفته بود، دین و مفاهیم و درونمایه‌های دینی به‌مقدار زیادی نادیده گرفته شده بود. در سرودهای ملی کشورهای مسلمان دیدیم که بعد از دین، احساس فداکاری و وفاداری به‌کشور مهم‌ترین درونمایه بود. این توافقی است بین باورهای مردمان کشورهای مسلمان همچون اعتقاد به‌خدا، سوگند مقدس، برابری، سرزمین مقدس، شهادت، چهره‌مطرح، نجات، زندگی جاویدان، الهام، ایمان و صلح.

جدول ۴، ۵، ۶ و ۷ به‌طور خاص توزیع هر یک از مفاهیم ایدئولوژیک را در سه‌گروه داده نشان می‌دهد.

همانطور که در جدول ۴ دیده می‌شود، در حالی که مفاهیم آزادی، عدالت و ستم در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور زیاد استفاده شده بود، در سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا فقط به ستم اشاره شده بود. در سرودهای ملی کشورهای اسلامی به‌آزادی، قدرت و عدالت اهمیت داده شده بود. این به‌خاطر این واقعیت است که در کشورهای اسلامی مفاهیمی همچون آزادی و عدالت ارزش ویژه‌ای دارند. همچنین، در حالی که تحلیل ایدئولوژیک سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور نشان داد به مفاهیمی چون مقاومت، ثبات، خیزش و مفاهیمی از این دست اعتقاد ندارند، این مفاهیم برای کشورهای اسلامی مهم بودند و در سرودهای ملی شان منعکس شده است.

جدول ۴: تحلیل توزیع هریک از مفاهیم ایدئولوژیک

سرمایه محور		جامعه‌گرا		مسلمان			
عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)		
۱۰	۴/۶	۳	۱/۷	۲	۱/۲	آزادی	آزادی
-	-	-	-	۳	۱/۸	قدرت	
۲	۰/۹	۱	۰/۵	-	-	برابری	
۱۶	۷/۴	۱	۰/۵	۳	۱/۸	عدالت	
۴	۱/۸	۸	۴/۷	۱	۰/۶	ستم	
-	-	۲	۱/۱	۱	۰/۶	پایداری	پایداری
-	-	-	-	۱	۰/۶	ثبات	
-	-	۱	۰/۵	-	-	نمادگرایی	
-	-	-	-	۱	۰/۶	اشاره به تاریخ	
-	-	۶	۳/۵	۵	۳/۱	خیزش	

این موضوع می‌تواند اینگونه تفسیر شود که کشورهای مسلمان همواره تحت سلطه کشورهای قدرتمندتر بوده‌اند. به همین دلیل مفاهیمی همچون ثبات، ستم، قدرت و آزادی در سرودهای ملی‌شان اشاره شده است. باید همچنین به این نکته توجه شود که اگرچه برابری یک مفهوم مهم ایدئولوژیک در کشورهای مسلمان است، در سرودهای ملی‌شان دیده نمی‌شود. نگاهی دقیق به توزیع این مفاهیم در سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا نشان می‌دهد که به جز قدرت، ثبات و اشاره به تاریخ‌های مهم، تمام مفاهیم دیگر در آن‌ها اشاره شده است. هرچند، دفعات زیاد استفاده از مفاهیم ستم، آزادی و مقاومت نشان می‌دهد که این مفاهیم در ایدئولوژی جامعه‌گرا اهمیت دارند.

جدول ۵ توزیع مفهوم ملی‌گرایی را نشان می‌دهد.

جدول ۵: تحلیل توزیع هریک از مفاهیم ایدئولوژیک

سرمایه محور		جامعه گرا		مسلمان		ملی گرایی
عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	
۴۵	۲۰/۹	۳۵	۲۰/۸	۲۵	۱۵/۵	ملی گرایی
۲	۰/۹	۵	۲/۹	۴	۲/۴	وفاداری
۱۷	۷/۹	۱۳	۷/۷	۲۳	۱۴/۲	شکوه
۷	۳/۲	۲	۱/۱	۳	۱/۸	پیشینه تاریخی
۱۳	۶/۰۴	۹	۵/۳	۴	۲/۴	شجاعت
-	-	۶	۳/۵	۴	۲/۴	فداکاری
۳	۱/۳	۱	۰/۵	-	-	فرمانبرداری
۷	۳/۲	۳	۱/۷	۴	۲/۴	نمادگرایی
-	-	-	-	-	-	قدرت
-	-	۱	۰/۵	-	-	زمین مقدس
۱۰	۴/۶	۲۴	۱۴/۲	۱۱	۶/۸	دفاع
۸	۳/۷	۹	۵/۳	۷	۴/۳	ثبات
۱۰	۴/۶	۹	۵/۳	۵	۳/۱	سرمایه جغرافیایی
۵	۲/۳	۳	۱/۷	۲	۱/۲	پیروزی
-	-	-	-	-	-	تنوع فرهنگی
-	-	۱	۰/۵	۲	۱/۲	سوگند مقدس
-	-	۱	۰/۵	۱	۰/۶	میراث

همانطور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، مفاهیمی همچون شکوه یا افتخار به ملت و کشور، شجاعت یا کارهای شجاعانه، ثروت جغرافیایی و فداکاری برای دفاع از کشور در بین هر سه گروه داده رایج بود. تفاوت بزرگ در عدم حضور مفاهیمی همچون فداکاری و قسم مقدس در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور بود. بر خلاف این، این مفاهیم ایدئولوژیک در کشورهای جامعه‌گرا و مسلمان رایج بود.

جدول ۶: تحلیل توزیع هریک از مفاهیم ایدئولوژیک

سرمایه‌محور		جامعه‌گرا		مسلمان		دین
عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	
۱۳	۶/۰۴	۱	۰/۵	۶	۳/۷	ایمان به‌خدا
-	-	-	-	۱	۰/۶	سوگند مقدس
۱	۰/۴	-	-	-	-	برابری
۱	۰/۴	۱	۰/۵	-	-	زمین مقدس
۱	۰/۴	-	-	۲۲	۱۳/۶	نمادگرایی
-	-	-	-	۴	۲/۴	شهادت
-	-	-	-	-	-	چهره‌ مطرح
-	-	-	-	۱	۰/۶	نجات
-	-	-	-	۱	۰/۶	زندگی جاویدان
-	-	-	-	۱	۰/۶	الهام
۱	۰/۴	-	-	۱	۰/۶	ایمان
۳	۱/۲	-	-	-	-	صلح

همانطور که جدول ۶ نشان می‌دهد، مفهوم اعتقاد به‌خدا در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور و مسلمان به‌فراوانی یافت می‌شد، در حالی که در سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا دیده نمی‌شد. این ممکن است به‌این دلیل باشد که نه کشورهای سرمایه‌محور نه مسلمان، ضد باورهای دینی نیستند. نتیجه دیگر این تحقیق نشان می‌داد که نمادگرایی در سرودهای ملی کشورهای مسلمان زیاد استفاده شده بود. در اینجا نمادگرایی اشاره دارد به نشانه‌ها، نمادها و شمایل‌ها یا افرادی که معمولاً با دینشان مرتبط‌اند. شهادت، مرگ به‌دلیل طرفداری از یک هدف به‌خصوص ایمان دینی، یک مفهوم برجسته ایدئولوژیک در کشورهای مسلمان است که در سرودهای ملی‌شان به‌دفعات زیادی استفاده شده است. شهادت بین مسلمانان به‌معنای قربانی کردن مقدس خون و روح تلقی می‌شود.

جدول ۷ توزیع بقیه مفاهیم ایدئولوژیک را نشان می‌دهد.

جدول ۷: تحلیل توزیع هریک از مفاهیم ایدئولوژیک

سرمایه‌محور		جامعه‌گرا		مسلمان			
عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)	عدد خام	درصد (%)		
۷	۳/۲	۱۱	۶/۵	-	-	اتحاد	اتحاد
۱	۰/۴	۱	۰/۵	-	-	ثبات	
۱۱	۲/۱	-	-	۲	۱/۲	چهره مطرح	
۳	۱/۲	۶	۳/۵	۶	۳/۷	خصم	
۶	۲/۴	۱	۰/۵	۳	۱/۸	نظام حکومت	
۸	۳/۷	۳	۱/۷	۱	۰/۶	زندگی جدید	شکوه
-		-	-	-		صلح	

همانطور که در جدول ۷ دیده می‌شود، اتحاد و ثبات در ایدئولوژی‌های سرمایه‌محور و جامعه‌گرا مهم تلقی می‌شد ولی در ایدئولوژی اسلامی تاکید نشده‌اند. هرچند، این موضوع با آنچه در واقعیت می‌بینیم تناقض دارد. اتحاد و ثبات به کیفیت یا وضعیت یکی بودن اشاره دارد، نیز به شرایط هماهنگی و وفاق، با وجود تنوع در دین، فرهنگ و باور. همچنان اشاره دارد به پیوستگی بدون انحراف یا تغییر در هدف یا عمل. تفاوت دیگر در نشان دادن شخصیت محترم یافت شد. همانطور که جدول ۷ نشان می‌دهد در کشورهای سرمایه‌محور و مسلمان چهره‌ی مطرح یا سیاسی یا دینی مرتبا در سرودهای ملی اشاره شده است.

این شخص ممکن است یک پادشاه، ملکه، رئیس جمهور، اصلاحگر اجتماعی یا یک رهبر دینی باشد. جالب است که مراجع قدرت سرمایه‌محور و مسلمان تمایل به نشان دادن این باور در سرودهای ملی خود داشتند. بر خلاف آن، سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا چنین باوری را منعکس نمی‌کنند. افزون بر آن، خصم یا تنفر نسبت به دشمن بین کشورهای جامعه‌گرا و مسلمان مشترک بود. به همین گونه نشان دادن نظام مطلوب حکومتی برای کشورهای سرمایه‌محور و مسلمان، که به ترتیب دموکراسی و حکومت اسلامی را مطلوب می‌دانند، نیز قابل مشاهده بود. در آخر، اشاره‌ی پیاپی به مفاهیمی همچون موفقیت و زندگی جدید در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور می‌تواند با توجه به تمایلشان به پویایی و شادی توضیح داده شود.

در مجموع، نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مفاهیم و درونمایه‌های ایدئولوژیکی که افراد از کشورهای مختلف با پیشینه‌های ایدئولوژیک مختلف به آن‌ها معتقدند کم و بیش در سرودهای ملی شان قابل مشاهده است. این موضوع می‌تواند با توجه به اینکه سرود ملی یکی از آداب اجتماعی است که ویژگی‌های هر ملت و رویاهای آن ملت را درباره زندگی و جامعه ایده آل نشان می‌دهد توضیح داد. بر این اساس مفاهیم و درونمایه‌هایی که در واژگان استفاده شده در سرودهای ملی در اولویت قرار گرفته‌اند، بار معنایی ایدئولوژیک دارند تا باورها و عقاید ملت‌ها را نشان دهند. از طرف دیگر، همانطور که ون دایک (۲۰۰۶:۱۱۷) اشاره می‌کند ایدئولوژی‌ها اساس نهایی گفتمان‌ها و بقیه آداب اجتماعی اعضای یک گروه اجتماعی‌اند.

۵- نتیجه‌گیری

این تحقیق سعی داشت بازتاب باورهای ایدئولوژیک کشورهای سرمایه‌محور، جامعه‌گرا و مسلمان را در سرودهای ملی‌شان مورد بررسی قرار دهد. با توجه به اینکه در این تحقیق نمونه نسبتاً کوچکی مورد بررسی قرار گرفت، باید از هرگونه تعمیم اجتناب کرد. ولی به چند نتیجه‌گیری ارزشمند نیز رسیده‌ایم که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌کنیم.

نتایج نشان داد که تفاوت‌های کوچک و بزرگی در بازتاب هر یک از مفاهیم ایدئولوژیک وجود دارد. سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور در مقایسه با کشورهای جامعه‌گرا و مسلمان فراوانی بیشتری از مفاهیم و درونمایه‌های ایدئولوژیک را به نمایش گذاشتند. صرف‌نظر از جایگاه‌های ایدئولوژیک این سه گروه کشور، ملی‌گرایی فراوان‌ترین درونمایه‌ای بود که در سرودهای ملی یافت شد. آزادی و اتحاد بطور مرتب در سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا تکرار شده بود، در حالی که مفاهیم مذهبی به میزان زیادی نادیده گرفته شده بود. افزون بر این، مفاهیمی همچون فداکاری و قسم مقدس در کشورهای سرمایه‌محور وجود نداشت، بر خلاف کشورهای جامعه‌گرا و مسلمان که در آن‌ها فداکاری مفهومی مطلوب داشت. یافته مهم دیگر، عدم حضور مفاهیم و درونمایه‌های دینی در سرودهای ملی کشورهای جامعه‌گرا بود.

همچنین، شخصیت محترم که اشاره به چهره‌های سیاسی یا دینی دارد، در حالی که در کشورهای جامعه‌گرا غایب بود، مرتباً در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور و مسلمان مشاهده می‌شود. همچنین، حضور یک نظام مطلوب حکومتی در سرودهای ملی کشورهای سرمایه‌محور و مسلمان رایج بود.

به جز مفاهیم اتحاد و ثبات، تحلیل مفاهیم و درونمایه‌های ایدئولوژیک همانطور که در نتایج تحقیقات علی (۲۰۱۱)، کو و ناکامورا (۲۰۰۵)، اویلی و اسیسانوو (۲۰۱۳)، و تایوو (۲۰۰۷) اشاره شده، نشانگر آن بود که سرودهای ملی، یکی از آداب اجتماعی تکرار شونده‌اند که بار معنایی ایدئولوژیک دارند. بنابراین ما می‌توانیم نتیجه بگیریم که قدرت و ایدئولوژی در واژگان و اصطلاحات سرودهای ملی وجود دارد. هرچند که این موضوع باید از طریق تحقیق تجزیه و تحلیل گفتمان ایدئولوژی دنبال شود (فرکلاف ۱۹۹۵، ون دایک ۱۹۹۸). نیز باید به این موضوع توجه کنیم وقتی که تجزیه و تحلیل گفتمان ایدئولوژیکی انجام می‌دهیم، باید دقت ویژه ای داشته باشیم، زیرا تمام بخش‌های گفتمان مستعد سرمایه‌گذاری ایدئولوژیک نیستند (ون دایک ۲۰۰۶). تحقیقاتی که در زمینه تأثیر مطبوعات و رسانه‌ها انجام داده نشان می‌دهد که تولید کنندگان گفتمان در این گستره می‌توانند با بکارگیری زبان، موجب ایجاد باورها، تعصبات و تسلط فرد یا گروهی از جامعه بر افراد دیگر شوند (رامانتان و هون^۱ ۲۰۱۶)، این تحقیق نشان می‌دهد که سرودهای ملی حامل تم‌ها و باورهای ایدئولوژیک‌اند که می‌توانند از طریق فرد یا گروهی که آن‌ها را تولید می‌کنند، به‌عنوان ابزاری برای القای باورهای ایدئولوژیک، اعمال قدرت گروهی از مردم یک کشور بر کل افراد آن کشور، به‌حاشیه کشیدن اقلیت‌های سیاسی، اجتماعی یا مذهبی و ایجاد تعصبات ملی و قومی شوند. این تحقیق نشان داد کشورها تمایل دارند چه مفاهیمی را از طریق سرودهای ملی القا کنند و با بررسی مفاهیم ایدئولوژیک در سه دسته کشور که از نظر نظام سیاسی در دسته‌بندی‌های متفاوتی قرار داشتند، تمایلات ایدئولوژیک هر گروه را آشکار نمود.

۶- واژه‌نامه

freedom	:	آزادی
sovereignty	:	قدرت
equality	:	برابری
justice	:	عدالت
oppression	:	ستم
nationalism	:	ملی‌گرایی

1. Ramanathan, Renu & Tan Bee Hon

faithfulness	:	وفاداری
splendor	:	شکوه
historical precedence	:	پیشینه تاریخی
valor	:	شجاعت
sacrifice	:	فداکاری
obedience	:	فرمانبرداری
symbolism	:	نمادگرایی
power	:	قدرت
holy land	:	سرزمین مقدس
defense	:	دفاع
stability	:	ثبات
geographical wealth	:	سرمایه جغرافیایی
triumph	:	پیروزی
cultural diversity	:	تنوع فرهنگی
sacred oath	:	سوگند مقدس
heritage	:	میراث
religion	:	دین
belief in God	:	باور به خدا
martyrdom	:	شهادت
salvation	:	نجات
eternal life	:	زندگی جاویدان
inspiration	:	الهام
faith	:	ایمان
peace	:	صلح
unity	:	اتحاد
respected personality	:	چهره مطرح
resistance	:	پایداری
marking important dates	:	اشاره به تاریخ‌های مهم

rebellion	:	خیزش
antagonism	:	خصم
system of government	:	نظام حکومت
prosperity	:	موفقیت
new life	:	زندگی جدید

۷- منابع

- Ali, Ghayda. A. 2011. Hero or terrorist? A comparative analysis of Arabic and Western media depictions of the execution of Saddam. *Discourse & Communication* 5. 301-335. doi:10.1177/1750481311427085
- Dellinger, Brett. 1995. *Critical Discourse Analysis*. Retrieved May 10, 2014, from <http://users.utu.fi/bredelli/cda.html>.
- Fairclough, Norman. 1995. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. New York: Longman.
- Fairclough, Isabela & Norman Fairclough. 2012. *Political discourse analysis: A method for advanced students*. New York: Routledge.
- Kuo, Sai-Hua & Mari Nakamura. 2005. Translation or transformation? A case study of language and ideology in the Taiwanese press. *Discourse & Society* 16. 393-417. doi:10.1177/0957926505051172
- Oyeleye, Lekan & Ayo Osisanwo. 2013. Expression of ideologies in media accounts of the 2003 and 2007 general elections in Nigeria. *Discourse & Society* 24. 1-11. doi:10.1177/0957926513486224
- Taiwo, Rotimi. 2007. Language, ideology, and power relations in Nigerian newspaper headlines. *Nebula* 4. 218-245.
- Titscher, Stefan, Michael Meyer, Ruth Wodak, & Eva Vetter. 2000. *Methods of text and discourse analysis: In search of meaning*. London: Sage.
- Van Dijk, Teun A. 1995. Discourse semantics and ideology. *Discourse & Society* 6. 243-289.
- Van Dijk, Teun A. 1998. *Ideology: A multidisciplinary study*. London: Sage.
- Van Dijk, Teun A. 2006. Ideology and discourse analysis. *Journal of Political Ideologies* 11. 115-140.
- Verschueren, Jef. 1999. *Understanding pragmatics*. London: Arnold Publishers.

Archive of SID